Sabelspoort, verbinding van heden en verleden

De Sabelspoort, naast het Huis der Provincie, is in het midden van de 14e eeuw gebouwd en de enige overgebleven stadspoort van Arnhem. Tot in de 19e eeuw had Arnhem met de Sabelspoort, Rijnpoort, Sint Janspoort en Velperpoort vier stadspoorten. Deze toegangspoorten moesten de veiligheid garanderen. Daarnaast fungeerden ze als gevangenis. De naam 'Sabel' is afgeleid van het oud-Hollandse savel dat zand betekent en verwijst naar de zandplaat in de Rijn ter hoogte van de poort.

In de Tachtigjarige Oorlog werd de poort onderdeel van een rondeel, het Galgenbolwerk. Het was feitelijk een kleine burcht, bestaande uit een buitenpoort (de voorpoort met een ophaalbrug) en een binnenpoort met twee torens. Alleen de binnenpoort, de huidige Sabelspoort, is hiervan overgebleven. In de bestrating voor de poort aan de Rijnkant geven twee cirkels de contouren van het verleden helder aan. De woorden 'Anno 1642' in de kroonlijst verwijzen naar de verbouwing, die in opdracht van de burgemeesters R. van Arnhem en A. Tulleken door stadsbouwmeester Arien Verhoeff werd uitgevoerd. Belangrijk voor de handel was dat toen de ingang van de Sabelpoort vergroot werd.

19e eeuw

In het begin van de 19e eeuw werd Arnhem niet langer als een vesting gezien. Het rondeel en de brug bij de Sabelspoort werden gesloopt. Het voormalige Galgenbolwerk werd een 'wandelgebied'. De stadsuitbreidingen van 1829 en 1853 betekende nog meer sloop van verdedigingswerken om ruimte te maken voor woningbuw. De poort raakte geheel ingesloten door bebouwing met als meest markante dat van Hotel des Pays-Bas.

20e eeuw

In het begin van de 20e eeuw werd de poort gebruikt als magazijn van aardewerk. Daarna gebruikte de schilder Gert Stegeman de Sabelspoort tot eind 1940 als atelier en woning. De wederopbouw na de Slag om Arnhem veranderde het aanzicht van de Sabelspoort en de Markt totaal. De beschadigde Sabelspoort werd 'gered' door de provincie Gelderland die een aanzienlijk deel van de restauaratie betaalde. Een ruïne naast een nieuw te bouwen Provinciehuis was immers ondenkbaar. De gereconstrueerde Sabelspoort werd in 1954 via een luchtbrug verbonden met het Huis der Provincie.

Kosten

De aanvankelijke jaarlijkse huurprijs van honderd gulden ging via elfhonderd naar 8.500 gulden eind jaren tachtig. Maar daarmee konden de kosten niet gedekt worden en werd de Sabelspoort te koop aangeboden.

In 2006 werd eindelijk met de noodzakelijke renovatie van de Sabelspoort begonnen. De provincie betaalde helft van de € 160.000 restauratiekosten. In november 2007 werd een logisch besluit genomen: de provincie Gelderland nam voor het symbolische bedrag van één euro de Sabelspoort over. De laatste Arnhemse stadspoort was een provinciale poort geworden, sinds 2012 ook met een eigentijdse, heringerichte poortkamer.

Tekst Bob Roelofs | Vorm Bob Mors